

СТЕФАН БЕРИНДА

Стефан Беринда (? - бл.1634) - відома постать в історії українського друкарства. Його ім'я тісно пов'язане з друкарнею Києво-Печерської лаври, де він плідно працював протягом багатьох років.

Час не зберіг біографії друкаря, гравера, поета. Своє ім'я та опосередковану розповідь про власну діяльність він залишив у книжках, над створенням яких працював. Про нього писали український письменник Афанасій Кальнофойський [1] (перша пол. XVII ст.), книговидавець та історик Ф.Титов [2], учений-лінгвіст, письменник, культурний, церковний, політичний діяч І.Огієнко (митрополит Іларіон) [3]. Беринді присвячені статті в «Біобібліографічному словнику українських письменників» [4] та УРЕ [5]. Його вірші ввійшли у перший звід відомих пам'яток української книжної поезії - «Українська поезія. Кінець XVI - початок XVII ст.» [6]. Вірші та передмови до видань, написані Стефаном Бериндою, публікували Ф.Титов [7] та академік К.Студинський [8]. Як гравера Стефана Беринду згадують у своїх працях наші сучасники д-р мистецтвознавства, архітектор Г.Логвин [9] та д-р мистецтвознавства, д-р філософ. наук Д.Степовик [10].

Жив і працював С.Беринда наприкінці XVI - першій пол. XVII ст. У вітчизняній історії це була доба походів козацтва під проводом гетьмана П.Конашевича-Сагайдачного, боротьби проти колонізації українських земель, Берестейської унії та діяльності православних братств.

У політичному та культурному житті України важливу роль відігравали друкарні. У XVII ст. перше місце посідає друкарня Києво-Печерської лаври, заснована 1616 р. архімандритом Єлисеєм Плетенецьким (1554 - 1624). Владика придбав для неї у 1614/1615 р. обладнання Стрятинської друкарні, побудував окрему будівлю на території монастиря, заснував під Радомишлем папірню та зібрав гурток людей, обізнаних з друкарською справою. До цього гуртка входили визначні культурні та церковні діячі, письменники, поети, перекладачі: письменник, культурний і церковний діяч Захарія Копистенський (? - 1627), церковний діяч, друкар Тарасій Земка (? - 1632), церковний, політичний, освітній діяч Іов Борецький (? - 1631), письменник, перекладач Гаврило Дорофієвич (бл.1570 - бл. 1630), педагог, поет, перекладач, церковний діяч Лаврентій Зизаній -Тустановський (? - бл.1634), брати Памво і Стефан Беринди та ін. Це справді була «друкарська академія» того часу, яка піднесла українське друкарство на вищий шабель розвитку, готуючи до друку і випускаючи у світ прекрасні книжки - зразки друкарської майстерності, які стояли на обороні православної віри та культури українського народу, а відтак і його національної незалежності.

Можна припустити, що С.Беринда, як і Памво, працював у Стрятині в друкарні Балабанів, згодом у друкарні Ставропільського братства у Львові. Восени 1619 р. Стефан разом з Памвом та його сином Лукашем переїздить до Києва на постійну працю. Йдеться про Києво-Печерську лавру, де він працював у часи розбудови й розквіту лаврської друкарні за архімандритства Є.Плетенецького, З.Копистенського, П.Могили. Він брав участь у видрукуванні близько 10 видань. Серед них «Бесіди на діяння святих апостолів (1624)» та «Бесіди на 14 посланій апостола Павла» (1623), Іоанна Златоуста. Ці дві книжки з гравюрами визначного майстра Тимофія Петровича зараховуються до найкращих видань друкарні. У «Бесідах на 14 посланій апостола Павла» вміщено вірш Беринди «Великодний дар», присвячений фундаторові друкарні Є. Плетенецькому. Вірш надрукований у середині контуру герба архімандрита. Майстер працював і над випуском «Лексикону славеноросского» (1627), де після авторського звернення до читачів знаходимо його підпис. В іншій книжці - «Поученія авви Дорофея» (1628), перелік сигнатур підписаний друкарем. У творі Агаппіта «Царю Іустіану главізни поучителни» (1628) на сторінці 22-й на долішньому полі зустрічаємо ініціали СБ, які, певно, приховують ім'я С.Беринди. Видрукований підпис майстра знаходимо і в «Тріоді пісній» (1627) - розкішному виданні, оздобленому великою кількістю заставок, кінцівок, ініціалів та мініатюр. У 1629 р. побачив світ «Служебник» - одне з найкрасивіших видань лаврської друкарні. Післямову до нього про друкування книжки, а також відомості про пагінацію та нумерацію сигнатур підписав С.Беринда. Не можна проминути й таке видання, як «Імнологія» (1630) - панегірик-акростих, піднесений Петрові Могилі працівниками лаврської друкарні на Великдень 1630 р. Панегірик підписаний 12-ма особами. Ім'ям Стефана Беринди підписано вірш «І друг друга обиймім».

Ініціали С.Беринди знаходимо на гравюрах у виданнях «Акафісти» (1629) та «Параміфія» (1634). Останнє видання надзвичайно рідкісне. В Україні на сьогодні відомий єдиний примірник, що зберігається в колекції стародруків Центрального державного історичного архіву України у м.Києві. Примірники (тепер уже стародруків), над якими працював друкар, зберігаються і у Відділі стародруків та рідкісних видань, і у Відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій ЦНБ.

Плоди благородної праці С.Беринди збереглися до нашого часу. Побачивши світ, вони розходилися по всій Україні та поза її межами. Осідали вони в монастирських бібліотеках і в приватних книгозбірнях, прислужуючись освіті, культурі, вихованню. Записи власників, печатки та маргіналії на сторінках цих книжок дають можливість прослідкувати їхню історію, коло зацікавлень їхніх власників.

Так, примірники «Повчання» авви Дорофея містилися в бібліотеках київського Микільського Пустинного монастиря, київського Михайлівського Златоверхого монастиря, Волинської духовної семінарії (Житомир), Білостоцького василіанського монастиря (с.Білосток Луцького повіту). До бібліотеки Микільського Пустинного монастиря належав і примірник «Бесід на 14 посланій апостола Павла». Примірники

«Лексикону славеноросского» були власністю київського митрополита Євгенія (Болховітінова, 1767 - 1837), ченця Созонта (XVIII ст.), капелана Заславського (XVIII ст.).

Пам'ять про людину залишається найперше в її діяннях. Книги Стефана Беринди бережуть пам'ять про нього вже 360 років.

- 1 *Kalnofoyski A.* Tetaturgeta. - Kiev, 1638. - S. 232 - 233.
- 2 *Титов Ф.* Типография Кисво-Печерской лавры: Историч. очерк. - Киев, 1918. - Т.1.
- 3 *Огієнко Ів.* Історія українського друкарства: Історично-бібліографічний огляд українського друкарства ХУ - ХУІІІ вв. - Львів, 1925.
- 4 *Українські письменники: Біобібліографічний словник / Уклад. Л.Є.Махновець.* - К., 1960. - Т.1. - С.214.
- 5 *Українська Радянська Енциклопедія.* - Вид. 2-е. - К., 1977. - Т.1. - С. 414.
- 6 *Українська поезія: Кінець ХУІ - поч. ХУІІІ ст. / Упоряд. В.П.Колосова, В.І.Крекотень.* - К., 1978.

- 7 *Титов Хв.* Матеріали для історії книжної справи на Україні в ХУІ - ХУІІІ вв.: Всезбірка передмов до українських стародруків // 36. іст.- філол. від. ВУАН. - К., 1924. - №17.
- 8 *Студинський К.* Три панегірики ХУІІ віку // ЗНТШ. - 1896. - Т. XII. - С.1-32.
- 9 *Логвин Г.* З глибин: Гравюри українських стародруків. ХУІ - ХУІІІ ст. - К., 1990. - С. 43.
- 10 *Степовик Д.В.* Українська графіка ХУІ - ХУІІІ століть: Еволюція образної системи. - К., 1982. - С.48.

Лариса Даценко

«УНИВЕРСИТЕТСКИЕ ИЗВЕСТИЯ»

У середині ХІХ ст. такий великий дослідницький центр, як Київський університет, не мав свого наукового часопису. Тільки через 10 років після відкриття вузу (грудень 1844 р.) його рада прийняла рішення про випуск «Записок Имп. Университета Св. Владимира». «Мета видання наукових праць професорів і викладачів Університету Св. Володимира полягає в тому, щоб повідомити публіці найцікавіші предмети з кожної науки»... (ЦДІА України. - ф. 707, оп.10, спр.333, л., 2^а).

Цей друкований орган повинен був мати філософсько-історичний, фізико-математичний, юридичний та медичний розділи. План було затверджено міністром народної освіти (1845). Виписано папір з Варшави. Проте через матеріальні труднощі план не вдалося реалізувати. Принагідно зазначимо, що на утримання установи уряд виділяв надто мізерну суму (Петров С.О. Книги громадянського друку, видані на Україні ХУІІІ - перша половина ХІХ ст.: Каталог. - Харків, 1971. - С.24). Грошей не вистачало навіть на друкування підручників. У 1844 р. не були видані через брак коштів навіть наукові записки, які виходили в усіх російських університетах.

Питання про періодичний орган університету було порушено тільки в 1861 р. його ректором М.Х.Бунге. У спеціальний комітет, очолюваний ним, входили професори В.С.Шульгін, С.М.Ходецький, В.О.Незабитковський та С.П.Алфер'єв. 16 березня 1861 р. ним було прийнято ухвалу, що «Известия» становитимуть частину «Циркуляра по Киевскому учебному округу» («Историко-статистические записки об ученых и учебно-вспомогательных учреждениях им. Университета Св.

Владимира» (1834 - 1884) / Под ред. В.С.Иконникова. - Киев, 1884. - С.371). Як окреме видання вони почали виходити за пропозицією попечителя навчального округу.

«Известия» мали такі рубрики: наукова та навчальна частини (звіти про рішення ради університету, звіти факультетів про захист дисертацій, пропозиції щодо устрою навчальної та наукової діяльності, програми та конспекти лекцій, бібліографічні покажчики творів, що надійшли до університетської бібліотеки); господарська частина (щорічні дані про прибуток й витрати, кошти на навчальну діяльність, ремонт будівель тощо); матеріали, що стосуються студентів, тобто правила про зарахування до університету, відомості про їхні праці, студентську бібліотеку й покажчики книг, які надходять до неї тощо.

У 1861 р. вийшло чотири номери часопису. З представників факультету було створено редакційний комітет. Головний редактор з числа професорів університету обирався його радою (з 1869 р.). Цю посаду обіймали М.Бунге, потім М.Данишев, пізніше В.Незабитковський, С.Ходецький. Протягом сорока років (з 1873) головним редактором «Известий» був В.Іконников. При ньому часопис зажив слави кращого наукового періодичного видання не тільки російської імперії, а й усїєї Європи, і відіграв важливу роль у розвитку та популяризації досягнень наукової думки.

На сторінках «Известий» опубліковано значну частину праць засновника київської математичної школи Д.Граве, школи фізиків-експериментаторів М.Авенаріуса, хіміка-органіка П.Алексеева та ін. Тут друкувалися широковідомі праці Б.Букреева, В.Єрмакова, М.Хандрикова, Г.Мінха та ін.

«Университетские известия», як правило, склада-